

BLAND MALSTRÖMMENS
HVIRFLAR

BLAND MASTROMBINO
HARRIS

Emma Vidén hejdade symaskinens hjul, slet af tråden och sträckte litet på den långa sömmen, hvarefter hon åter sökte lägga den oblekta väfven under nålen.

Detta lyckades dock icke, ty hennes fingrar sammandrogos plötsligt af kramp, och under det hon var sysselsatt med att räta ut dem, åkte arbetet ner på golfvat och tråden gled ur nålsögat. Det blef ett litet uppehåll, hvarunder hon passade på att undersöka den ömmande valken på sin högra tumme och räta på ryggen, som kändes styf och värkte. Och nu ville äfven hennes öron, befriade från maskinens tröttande surr, vara med och njuta af den sällsynta rast, som bjöds, men tvungos i stället af en tom mage att lyssna till dess högljudda klagomål och kraf. Dessa blefvo slutligen så pockande, att den unga kvinnan halft reste sig för att gå till en brunbetsad skänk, som stod vid rummets ena långvägg, och vid hvars å glänt stående dörr hennes blickar häftade med ett hungrigt uttryck. Men hon satte sig genast åter och tog ögonen till sig, sväljde den frambrytande spotten och tog ånyo fatt på sin söm. Äfven nu misslyckades hon dock att få maskinen i gång, ty tummen vägrade åter att hjälpa till vid nålens påträddande. — Gud,

hvad jag fryser, tänkte hon, och att jag ej skall våga äta upp potatisen i kväll! Hon gjorde ett öfverslag i tankarna . . . nej, det gick inte. Ett hekto fläsk, fjorton öre, hade hon köpt i dag, det måste räcka till två middagar, och hälften hade hon ju redan förtärt. Men en bit limpa kunde hon allt bestå sig, och att doppa den i ett uppkok på kaffe-pannan skulle smaka riktigt godt. Hon såg på väckaruret: half åtta bara! Nå då dugde det inte att tänka på mat ännu på ett par timmar; hon måste sy till tolf allra minst, och det var så svårt att somna, om hungern slet i inälfvorna. Men värma sig skulle hon. Steg alltså upp och tog sig en åkarbrasa, till dess hon åter kände blodet strömma varmt i ådrorna och händernas blåhvita färg byttes i eldröd; lät sedan som för att hämta styrka blicken länge och innerlig hvila på fotografien af en knubbig, leende flickunge, som nöp sig i sina tår. Och sedan gick allting som en dans, när hon åter satt vid maskinen. Hjulet surrade, nålen flög som en blix, och det hvita lärftet gled med fart öfver maskinbordet.

Det rum, Emma Vidén kallade för sitt, var beläget på nedre botten af ett fallfärdigt tvåvånings-ruckel och hade sin ingång direkt från en liten återvändsgränd. Taket, som var så lågt, att en storvuxen man icke kunde stå rak under det, var beklädt med papp, hvilken hängde pösigt och på åtskilliga ställen visade de svartnade takbräderna genom sina reffor. Af tapetens ursprungliga färger fanns ganska litet kvar, dessa hade nämligen genom inverkan af fukt och lång tjänstgöring sammanflutit

till ett obestämdt gulgrått. Utanför det enda fönstret stod en snödrifva upp ett par tum ofvan blecket, och innanför de dubbla rutorna låg en ojämn isvall, medan hörnet, där ytterväggarna möttes, hade sin tapet glittrande af fukt. Trots allt detta var dock rummet ingalunda otrefligt, ty det torftiga bohaget var ordnad med synbar smak. Ingen billig grannlåt fanns att se, väggarna voro utan alla prydnader på ett undantag när, nämligen ofvan soffan, där Walter Cranes »Kommunen» lyfte sina väldiga vingar och tycktes öfverskugga det lilla hemmet. På ett bord, som var betäckt af en hvit, virkad stjärnduk, stod det ofvannämnda barnporträttet under de flikiga bladen af en vacker växt och omgifvet af bjärta bokband, häften och tidningar. Infogad vid vrån vid kakelugnen, stod en träställning, hvars inre doldes af ett blomligt förhänge, och som synbarligen utgjorde husets ekonomiafdelning, ty på dess öfversta skifva stod ett illa medfaret fotogenkök jämte en fylld vattenhink och skopa. På golvet lyste trasmattornas ränder varma och dammfria ända till maskinens närmaste omkrets, där trådändar och tygremsor lågo kringströdda, och där två väldiga högar af hvit väf syntes, den ena väntande på sömmerskans flit, den andra vittnande om densamma. Med få ord: hela det lilla hemmet verkade som ett nödrop genom sammanbitna tänder af en själsstark, kämpande för lifvet och besluten att vinna.

Emellertid hade väckarurets visare, fullkomligt obeaktad af den syende, som rastlöst lät nålen ila, dragit sig mot half nio. Så upptagen var den

unga kvinnan af sitt arbete, att hon icke hörde, hur det knackade på rummets dörr, ej heller märkte, att någon, som troligen var trött att vänta, steg in och slöt den efter sig. Hon ryckte därför häftigt till, då en röst helt nära henne hälsade:

»God afton, Emma lilla! Blef du rädd? Jag har stått här en god stund och sett på dig.»

Hastigt återvinnande sitt lugn, tryckte sömmerskan välvilligt den hand, som räcktes henne, och svarade leende:

»Ja, du kan skrämman folk, du Ida! Men var nu välkommen och sifft ned! Det är vådligt länge, sedan vi träffades. Och så snällt af dig att titta till mig; jag har aldrig tid att hälsa på någon, jag.»

Under det hon talade, lade hon de färdigsydda plaggen åt sidan och drog ned sin vän på den lediga stolen, ville äfven befria henne från den grårutiga schalen, som var våtblank af smältande flingor, men afstod, då Ida Rodin med en nervös rörelse höll den samman.

»Sy du!» sade den sistnämnda med trött stämma. »Låt inte mig hindra! Har du bra med arbete?»

»Ja vars, men det är så uselt betalt. Jag får stå i, må du tro, och det räcker ändå inte alltid till det nödvändigaste.»

»Har du ingen inneboende?»

»Jo, Selma Berg bor hos mig.»

»Hvad! Hon! Hon är ju halfblind, stackars flicka, henne får du väl ingen hyra af? Det är ju ett under, att hon kan hålla sig uppe, som hon gör.»

»Äh, vi komma mycket bra öfverens», svarade

Emma undvikande och ville sätta maskinhjulet i gång men hejdades ett ögonblick af att Idas hand, vanställd af arbete och kartnaglar, berörde hennes smala fingrar med en förstående liten smekning.

Det blef en minuts tystnad, hvarunder den besökandes blickar irrade omkring i rummet, till dess de slutligen stannade vid det lilla barnporträttet under den friska grönskan. Hon tog det till sig, log vid åsynen af den rara flickungen och sade mjukt:

»Hon är allt bra söt, din lilla Aina.»

Ett strålande leende lät se en tillstymmelse till grop i hennes magra kind.

»Ja, är hon inte? Titta så'na knubbiga ben hon har, du! Och gropen vid armbågen, se'n! Och lika rar är hon än, fast hon är fyra år snart, må du tro. Men kan du tänka dig, att folk påstår, att hon vindar på vänster öga. Det kan jag då inte märka.»

»Nej, det tror jag nog», svarade Ida Rodin hjärtligt. »Du är mor, du. Jag kan heller inte märka, att min lille ofärdige gosse är ful och vanskaplig, fast alla människor tycka det. Det är allt bäst, att du går till lasarettet med henne, så får du klart besked.»

Den oro, som dessa ord framkallade på Emma Vidéns rörliga drag, rörde emellertid Ida djupt, ty hon begrep, att vännens fantasi redan sysslade med bindlar och instrument. För att leda hennes tankar på annat spår sade hon därför hastigt:

»Tar du någon slant åt lillan af hennes far nu för tiden?»

»Nej, naturligtvis inte och har ju heller aldrig fått, som du vet. Jag vet inte ens, hvar han finns.»

»Ja, tänk, hvad du fått lida för henne! Minns du, hur förtviflad du var, då du gick med henne? Och nu vill du väl inte mista henne för aldrig det?»

»O, så du talar! Nej, inte för allt i världen. Men ibland känns det så tungt att inte få ha henne själf. När hon satt i mitt knä förra söndagen — vi voro alldeles ensamma, ty gumman, som hon är hos, var ute i ett ärende — såg hon mig plötsligt så förebrående in i ögonen och frågade: 'Hvarför får inte jag vara hos min riktiga mamma, som alla andra barn få?' Jag kunde inte svara ett ord, vet du, det sved så rysligt i bröstet. Stackars unge! Hon förstår ju heller ingenting om pengar ännu.»

Maskinen hade surrat hela tiden under de båda kvinnornas samtal, men nu lade Emma sömnen åsido och böjde sig med en vädjande blick mot den ett par år äldre väninnan. I detsamma jagade blåsten en smattrande snöskur mot fönsterrutorna, hvisslade i den skröpliga kakelugnen och rusade in genom dörröppningen, så att lamplågan flämtade. Emma glömde med ens sina egna bekymmer.

»Ack, Ida», sade hon enträget, »tag af dig skinnmössan och schalen! du blir fördärfvad af kylan, när du kommer ut, om du sitter inne i ytterkläderna. Jag skall sätta på kaffepannan, så att vi få litet varmt i oss.»

Hittills hade Ida Rodins ansikte och gestalt varit i skuggan, men nu, när Emma flyttade lampan, fick hon skenet skarpt och klart öfver sig. Ett ögonlick vacklade lampan i linnesömmerskans

hand; hon satte den skyndsamt ifrån sig och sjönk tillbaka på sin stol. Hvad var det väl, hon såg? Var väl detta ansikte Ida Rodins? Hud, som låg rynkig öfver ögonbrynen men var som smetad fast öfver kindknotorna och kring käkarna; ögon, halfslocknade under rödkantade ögonlock, och en näsa, som stack fram sylhvass och med blåaktiga näsvingar. Hvar fanns det vackra håret, som plägade ligga i fylliga bucklor öfver Idas tinningar? Nu lyste ju hufvudsvålen fläckvis fram genom den sparsamma hårbetäckningen. Ah, hon uthärdade ej åsynen af dessa härjade drag. Hennes blick sjönk mot golfvet, och där såg hon en grå ullstrumpa, genomvåt af smält snö, som stack fram ur en sko, till hälften beröfvad öfverlädret. Då hon lät blicken glida uppåt igen, märkte hon ett spetsigt knä och på detta Idas vänstra hand, icke så grof och illa medfaren som den högra men ytterligt utmärglad och gifvande ljuset fritt spelrum mellan sitt finger och tvenne ringar af gul metall...

Emellertid hade sömmerskans granskning, ehuru noggrann, varit så snabb och försynt, att föremålet för densamma ingenting märkt. Det var därför i samma trötta ton, som hon hittills begagnat, Ida svarade på sin väns fråga om huru hon och hennes familj hade det — en fråga framställd utan allt känslorjunk.

»Ah, Rodin är utan arbete.»

»Hur länge har han varit det?»

»Det är på femtonde veckan nu.»

»Hur kommer det till?»

»Han blef sjuk, och då miste han sin plats.»

»Femton veckor! Har han försökt att få något? En sådan skötsam karl som han borde väl inte ha svårt att få anställning.»

»Ack, kära du, han är ute hvarenda dag, men det är så ondt om arbete, och så ser han så eländig ut, att ingen tror honom orka med något. Man blir minsann inte fet på buljongkött och kaffesump, om man också får tillräckligt af det, hvilket inte händer oss. För resten är ju Rodin så dann med barnen, som du vet; han sukter många gånger, för att di ska få lite mer att tugga på. Till på köpet har han börjat hosta med, det som skrämmer folk så.»

»Än dina småttingar då? Har du dem krya?»

»Ja, de fyra, men Erik har så svårt med sin puckel. Han orkar inte gå omkring utan måste krypa på det kalla golvet, och det skaffar honom sådan värk i benen. Barnen plocka stickor och barkbitar, förstås, men de värma just inte så mycket.»

»Kära Iddikan», sade Emma, begagnande vännens smeknamn under bärnaåren, och sökte göra sin röst stadig, »hur kan du reda dig, och hur har du kunnat det en så lång tid?»

»Jag har fått litet tvätt då och då, och så... ja, den känner du också till: stampen. I går försökte jag med vårt sista täcke, men det var för dåligt, jag fick bära hem det igen. Och nog behöfva barnkräken det, men det blef i alla fall en gråt, ty de trodde så säkert, jag skulle ha mat med mig hem. Och Rodin, som var inne, han grät också.»

Idas röst hade fortfarande varit lugn och jämn, och linnesömmerskan hade, på ett undantag när, ej förrådt minsta skälfning i sin stämma, fastän hon kände sitt hjärta svida af medlidande och ångest öfver att icke förmå hjälpa. Huru god denna kvinna var, visste ingen bättre än hon. Emma Vidén, som sett sitt eget lilla barn växa, få runda lemmar och rosiga kinder vid Idas modersbröst, gifmildt delat och utan bön, som själf mättats och värmts vid den fattiga familjens härd under tiden, då hon varit värnlös, utstött, förkastad, då hon jämt hörde Norrströms vågor brusa och locka: kom, kom...! Ack, hvilken älsklig »mor lilla» var icke denna arbetarehustru! Hur uppoffrande, hur soligt glad bland sina små hade hon icke alltid varit! Hur ärligt delade hon icke, hängifven och stark i sin trofasthet, mannens tunga kamp och bekymmer! Hvad skulle hon väl säga henne, som satt där så insvept i sin schal? Hon fann inga ord. Tystnaden blef pinsam och lång.

Men plötsligt blef det lif bakom panelen i kachelugnsvrån och en rättas gälla nödrop skar genom luften. Slik olåt var troligen icke obekant för rummets ägarinna, ty hon lugnade sig strax efter en förskräckt dragning på sina kjolar, men på Ida tycktes den verka som impuls att tala. Sakta och som om intet afbrott varit i samtalet, sade hon:

»Men det är ändå inte det värsta.»

»Hvad menar du?»

»Det här», ropade Ida Rodin och kastade med en lidelsefull rörelse upp schalen.

Skräckslagen stirrade Emma på vännens ut-

märglade kropp. Hafvandeskapet var ännu icke synligt, men hon hade förstått åtbördens betydelse. Hon ville tala, men hennes strupe sammansnördes, ville gråta, men ögonen brände blott. Trodde Ida, att barndomsvännens stela blick och tystnad innebure en förebråelse? Troligen, ty hon sade afböjande och i det en mäktig snyftning skakade hennes kropp:

»Snälla Emma, Rodin och jag tycka så mycket om hvarandra.»

Men i den fattiga sömmerskans själ fanns endast en stor förstående ömhet. I ett nu hade hon Idas hufvud mot sitt bröst och vaggade det sakta, under det hon lyssnade till alla de smärtfyllda, för tviflade ord, som kommo stötvis fram mellan djupa snyftningar. Själf förmådde hon ej tala, men hennes tårar runno strida och brännande utför kinderna och vidare, så att den ulliga ytan af hennes bruna stickkofta slutligen var betäckt af dallrande droppar. Först när hon uppfattat den olyckligas framsnyftade klagan... »och så är jag så hungrig, alltid, alltid, alltid!» — gjorde hon sig varligt fri ur Idas krampaktiga omfamning och gick fram till träställningen i vrån vid kakelugnen, där hon med snabba men osäkra rörelser tände fotogenköket under en liten kaffepanna; hämtade sedan ur skänken en half limpa, en skifva fläsk och litet kokt potatis, hvilken senare hon började skala med lampan stående tätt invid sig.

Under tiden hade Ida Rodins snyftningar så småningom upphört och Emma, seende den orörliga gestalten, som hade armarna öfver stolskar-

men och hufvudet borrhadt i den, trodde sin vän insomnad af utmattning efter den häftiga sinneshörelsen. Hon strök därför med stor varsamhet skalen af knifven mot skålens kant och sökte skyn-da sig med sysslan. Men den lilla högen af potatisskärfvor växte helt långsamt, ty dels voro hennes ögon förblindade af tårar, som hon icke kunde borttorka med sina af arbetet klibbiga händer, dels letade hennes praktiska sinne träget efter utvägar att bistå den utarmade Rodinska familjen. Men det dröjde, innan hon kunde skönja någon. Slutligen tyckte hon sig dock kunna se en ljusglimt efter att i tankarna farit vilse till rikemäns portar, leviternas gäll och fattigvårdens offentliga förevisningar. När hon därför hörde sitt namn nämnas, aktade hon icke på det sällsamt pressade uttryck, Idas röst hade antagit, utan ifrig att meddela sin plan, svarade hon:

»Jag trodde, du sof, jag. Men vet du hvad? Jag har tänkt ut, att vi ska sala ihop en hel mängd slantar åt er, alla mina kamrater och din gubbes också. Alla ä' ju vådligt fattiga, förstås, men ser du, sådana bruka vara mest gifmilda, för de begripa, hvad man behöfver, så bra. Du skall få se, att det klarnar för er. Det blir nog bättre med arbete också litet längre fram.»

Ingen verkan förspordes dock af dessa tröstande ord; allt var tyst och orörligt borta i halfdunklet. Men när en stund förgått, hörde Emma åter den som under ett stort tryck arbetande rösten:

»O, så ondt jag har det! Jag törs inte säga, hvad jag ville göra åt Rodin, han som är så rädd

om mig. Om jag bara tordes tala med en människa! Gud, hvad jag har ondt med mina tankar!»

Emma, som icke förstod, hvartåt hennes vän syftade, kunde ej finna något att svara. En snabb blick visade henne Ida böjd och orörlig som förut, sedan tog matlagningen hennes uppmärksamhet i beslag. Men med ens kände hon sig betraktad, gjorde en vändning och mötte Idas vidöppna, tårlösa ögon och hörde hennes röst, nu frigjord, ropa fram långa natters gråt och dagars stumma försviflan.

»Ä' det ett brott, Emma? Bli jag en mörderska, om...?»

Knifven föll med en skarp skräll ur Emma Vidéns hand ned på kakelugnsstenarna. Hon kunde icke uthärda Idas blick utan sökte ett annat mål i rummet för sina ögon. Och det hände, att dessa gingo den vanda vägen till barnporträttet i den röda sammetsramen och stannade där. Men dessförinnan hade hon blifvit medveten om att hon själf bland sina planer på hjälp åt den talrika, nödlidande familjen äfven haft detta, detta, som Idas ord åsyftade.

Hon hade dock icke förr fått ögonen på sin lilla flickas bild, än en hallucination tog henne fatt — trött, svulten, skakad af intryck som hon var — och kom den sviktande modersinstinkten till hjälp. Idas ofödda barn och hennes egen älskade tös sammansmälte, blefvo till ett. Och nu steg ett lidelsefullt försvar för denna lockiga hjässa, dessa runda lemmar, hela detta af lifslust sprudlande lif, som log henne till mötes från ramen, upp

till hennes skälfvande läppar. Men blott för ett ögonblick. Dimman lättade från hennes hjärna, och hon såg verklighetens inferno vidöppet. Tanken på den räcka lidanden, som vänta dem, hvilka födas på lifvets skuggsida, genomborrade henne likt ett glödande spjut, så som den gör med otaliga modershjertan i armodets dällder. — Brott? frågade hon sig. Hennes samvete stämplade icke Idas tilltänkta handling som sådant, svedd som dess tunga var blifven genom det kristna samhällets illdåd.

Ty väl var Emma Vidén ärlig och adlad af den renaste humanism, men hennes rättsuppfattning hade snedvridits under påverkan af den samhällsgrymhet, som oafslåligt gjorde henne till sitt offer, vare sig den likgiltigt lämnade henne att, bäst hon kunde, kämpa mot hvirflarna i den sociala malströmmen eller skoningslöst kapade finger efter finger å hennes händer, när hon med styrka, mångdubblad af moderskärleken, klamrade sig fast vid samhällsskeppets reling. Hur skulle hon för öfrigt kunnat klart inse det brottsliga i att kväfva spirande lif, hon, som ständigt hade för ögonen samhällets likgiltighet gent emot dem, som gifva senor och svett till dess drifkraft? Med skolor hade hennes själ närts under barnaåren, och lika noggrant som hennes kropps krafter utsugits, hade själens ypperliga jordmån sedan dess lämnats obrukad. Därför förmådde hon nu ej heller att tränga under ytan af ifrågavarande spörsmål utan ankrade vid den drift, som kommer hvarje moder att innerst känna äganderätten till sitt foster som absolut. Snabbare, än

nu skedde, skulle också hennes svar afgifvits, om icke modersinstinkten vakat — den bröt fram i makt... O, hvilka kval! Hon vägde — vägde, den unga modern, och kunde icke afgöra. Hennes öfverkropp böjdes som knäckt af en stormil, och handen pressades mot det bultande hjärtat. Men när en ångestfull minut förgått, gick hon stilla till Ida Rodin, lade armarna kring hennes hals, såg henne fast och varmt i ögonen och sade:

»Nej.»
